

Qloballaşma, informasiya axınlarının intensivləşməsi və beynəlxalq siyasi transformasiyaların dərinləşdiyi müasir dövrdə milli kimlik anlayışı yeni məzmun qazanır. Bu kontekstdə "müasir anlamda azərbaycanlı olmaq" anlayışı təkcə etnik mənsubiyyət, dil və mədəniyyət göstəriciləri ilə məhdudlaşmışır. Eyni zamanda müstəqil dövlətçilik təfəkkürü, hüquqi və siyasi məsuliyyət, milli maraqlara sədaqət və qlobal dünyada rəqəbatqabiliyyətli vətəndaş modeli ilə səciyyələnir. Azərbaycanlı kimliyi bu gün tarixi yaddaş, çağdaş inkişaf strategiyası və gələcək vizyonun sintezindən formalaşan kompleks bir anlayış kimi çıxış edir.

Qlobal miqyasda müşahidə olunur ki, milli kimliyi dərinlən anlayın və onu dövlət siyasətinin mərkəzində saxlayan dövlətlər iqtisadi, siyasi və mədəni baxımdan daha sürətlə inkişaf edir, beynəlxalq mövqelərini möhkəmləndirirlər. Bu reallıq müasir azərbaycanlı kimliyinin strateji əhəmiyyətini bir daha ortaya qoyur: milli kimliyi şüurlu şəkildə dərk edən və ona uyğun hərəkət edən vətəndaş yalnız dövlətin daxili stabililiyinə deyil, həm də onun beynəlxalq nüfuzuna, geosiyasi mövqeyinə və regional liderliyinə töhfə verir.

Bu baxımdan müasir azərbaycanlı kimliyi yalnız fərdi və milli identifikasiya anlayışı deyil, həm də milli dövlətçilik strategiyasının aktiv iştirakçısı, qlobal çağırışlara cavab verən və dövlətin inkişafını təmin edən dinamik və strateji vətəndaş modeli kimi təqdim olunur. Milli kimliyi dərk etmək, onun tarixi, mədəni və siyasi əsaslarını qiymətləndirmək və müasir çağırışlarla uzlaşdırmaq Azərbaycanın davamlı inkişafı və güclü beynəlxalq mövqeyinin təmin olunması üçün zəruri şərtidir.

Tarixi-siyasi təkamül

Azərbaycanlı kimliyi tarixi baxımdan müxtəlif sivilizasiyaların kəsişməsində formalaşaraq çoxqatlı mədəni, dini və sosial məzmun qazanmışdır. Azərbaycanın yerləşdiyi geosiyasi məkan qədim dövrlərdən etibarən Şərqi və Qərbi arasında təbii körpü funksiyası daşımış, bu isə cəmiyyətin dünyagörüşündə açıqlıq, adaptasiya qabiliyyəti və mədəni sintez meyillərini gücləndirmişdir. Məhz bu tarixi-coğrafi reallıq azərbaycanlı kimliyinin monolit olmasa da, daxili bütövlüyə malik bir struktur kimi formalaşmasına zəmin yaratmışdır.

Antik dövrdə Atropatena və Qafqaz Albaniyası kimi dövlətlərin mövcudluğu Azərbaycan ərazisində erkən siyasi təşkilatlanmanın və dövlətçilik təfəkkürünün möhkəm əsaslara söykəndiyini göstərir. Bu dövlətlər əraziyə bağlılıq, siyasi hakimiyyət anlayışı və kollektiv idarəçilik mədəniyyətinin ilkin formalarının yaranmasına xidmət etmişdir. Orta əsrlərdə Şirvanşahlar, Eldənizlər və Səfəvilər dövlətləri bu ənənələri davam etdirərək azərbaycanlı kimliyinin siyasi və mədəni konturlarını daha da dəqiqləşdirmişdir. Xüsusilə Səfəvilər dövründə Azərbaycan türkcəsinin dövlət dili səviyyəsinə yüksəlməsi milli kimliyin dil, hakimiyyət və siyasi legitimliklə vahid təşkil etdiyini nümayiş etdirmişdir.

"Milli kimlik" anlayışının struktural əsasları prizmasından yanaşdıqda aydın olur ki, Azərbaycan tarixində bu anlayışın dövlətçilik təfəkkürü səviyyəsində konseptuallaşdırılması məhz Səfəvilər dövründən baş vermişdir. Səfəvi siyasi idarəçiliyinin ideoloji nüvəsində formalaşmış milli kimlik siyasəti milli dövlətçilik düşüncəsi ilə özvi şəkildə bağlı olmuş və bu baxımdan müasir Azərbaycan dövlətçiliyinin ideoloji təməlləri ilə səsleşmişdir. Məhz bu səbəbdən azərbaycanlı kimliyinin müasir tarixi başlanğıcını səfəvi siyasi-fəlsəfi təfəkküründə axtarmaq elmi baxımdan əsaslıdır. Bu kontekstə müasir dövrdə müşahidə olunan antisəfəvi yanasmaların da mahiyyətini aydınlaşdırır. Bu tip hücumların əsas məqsədi Səfəvilər irsindən daha çox həmin irsin daşdığı tarixi milli kimlik potensialını zəiflətmək cəhdləri ilə bağlıdır. Çünki hər bir xalqın davamlı inkişafı onun tarixi-millii enerjini nə dərəcədə aktivləşdirə bilməsi ilə birbaşa əlaqədirdir və tarixi təcrübə milli inkişafın ideoloji dayaq nöqtəsini təşkil edir.

Ulu Öndər Heydər Əliyevin millitarixi irsə verdiyi xüsusi əhəmiyyət də məhz bu yanasmadan qaynaqlanırdı. O, Azərbaycan Səfəvilər dövlətinin milli kimliyin dövlətçilik səviyyəsində gerçəkləşdirdiyi fundamental siyasi təcrübə kimi qiymətləndirirdi. Bu baxımdan Şah İsmayıl Xətəinin Azərbaycan siyasi tarixində milli kimliyin simvolu kimi təqdim olunması və onun heykəlinin Prezident İlham Əliyev tərəfindən siyasi varislik kontekstində təsdiqlənməsi ideoloji ardıcılığın ifadəsidir.

Şah İsmayıl Xətəinin tarixi missiyası yalnız dövlət quruculuğu ilə məhdudlaşmışdır. Onun ana dilində yaratdığı poeziya milli kimliyin ideoloji alətinə çevrilmiş, "milli dil - milli ədəbiyyat - milli dövlət" triadası səviyyəsində konseptual mənə qazanmışdır. Bu yanaşma Azərbaycan insanının milli ruhunu oyadan və onu vahid siyasi iradə ətrafında birləşdirən ideoloji vasitə rolunu oynamışdır. Beləliklə, Azərbaycan Səfəvilər dövləti öz tarixi mahiyyəti etibarilə müasir

Qalib xalq və müasir azərbaycanlı kimliyi

azərbaycanlı kimliyinin ideoloji və siyasi potensialını formalaşdırən əsas mərhələ kimi çıxış edir. Heydər Əliyevin bu irsə yanasması da məhz milli kimliyin tarixi davamlılığı və dövlətçilik təfəkkürünün strateji əsasları kontekstində olmuşdur ki, bu yanaşma müasir "qalib xalq" və "müasir azərbaycanlı kimliyi" konsepsiyasının dərin tarixi köklərə söykəndiyini aydın şəkildə ortaya qoyur.

Qeyd edək ki, Şərqi mənəvi dəyərləri ilə Qərbi rəsonal düşüncə sisteminin tarixi sintezi də azərbaycanlı kimliyinə xüsusi ideoloji balans qazandırmışdır. İslam sivilizasiyasının etik və mənəvi prinsipləri ilə Avropa hüquqi və idarəçilik modellərinin qarşılıqlı təsiri cəmiyyətin inkişafında tolerantlıq, multikulturalizm və sosial harmoniyanı əsas davranış norması kimi formalaşdırmışdır. Müxtəlif dini və etnik icmaların tarixən birgəyaşayış təcrübəsi azərbaycanlı kimliyinin inklüziv və açıq xarakter daşdığını təsdiqləyən fundamental göstərici kimi çıxış edir.

XIX əsrdə Azərbaycanın Rusiya imperiyasının tərkibinə daxil edilməsi milli kimliyin yeni tarixi mərhələyə keçidini şərtləndirmişdir. Bu dövrdə maarifçilik ideyalarının yayılması, milli ziyalı təbəqəsinin formalaşması və anadil müəttəbatın meydana çıxması azərbaycanlı kimliyinin modern əsaslar üzərində yenidən düşünülməsinə səbəb olmuşdur. Maarifçi ziyalıların fəaliyyəti nəticəsində azərbaycanlı anlayış təkcə etnik mənsubiyyət kimi deyil, eyni zamanda ictimai məsuliyyət və milli özünüdərk kateqoriyası kimi dərk edilməyə başlanmışdır. 1918-ci ildə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin (AXC) yaradılması azərbaycanlı kimliyinin siyasi subyektliliyinin ən yüksək ifadə forması olmuşdur. Şərqdə ilk parlamentli respublika kimi AXC vətəndaş bərabərliyi, hüquqi dövlət quruculuğu və milli suverenlik prinsiplərini azərbaycanlı kimliyinin əsas atributlarına çevirmişdir. Bu mərhələdə azərbaycanlı olmaq hüquqi status, siyasi iştirak və dövlət qarşısında məsuliyyət anlayışları ilə birbaşa əlaqələndirilmişdir.

Sovet dövründə milli kimlik ideoloji çərçivələrlə məhdudlaşdırılma da, dil, ədəbiyyat və mədəniyyət vasitəsi ilə yaşadılmış, tarixi yaddaşın qorunması təmin edilmişdir. Rəsmi ideoloji model ilə yanaşı, milli özünüdərk prosesləri gizli və davamlı xarakter almış, bu isə müstəqillik mərhələsi üçün sosial və mənəvi zəmin formalaşdırmışdır.

XX əsrin sonlarında dövlət müstəqilliyinin bərpası azərbaycanlı kimliyinin tarixi-siyasi təkamülündə keyfiyyətə yeni mərhələ yaratmışdır. Bu mərhələdə milli kimlik mədəni irs elementləri olmaqla yanaşı, müstəqil dövlətçilik ideologiyasının əsas dayacağı kimi formalaşmışdır. Azərbaycanlı anlayış suverenlik, ərazi bütövlüyü, hüquqi dövlət quruculuğu və milli maraqların müdafiəsi prinsipləri ilə özvi şəkildə əlaqələndirilmişdir. Nəticə etibarilə azərbaycanlı olmaq milli dövlətin taleyinə ortaq məsuliyyət daşımaq, tarixi ədalət ideyasına sədaqət nümayiş etdirmək və müasir dünyada milli maraqları qorumağa qadir siyasi və intel-

lektual potensiala malik olmaq kimi kompleks məzmun kəşb etmişdir.

Heydər Əliyev və azərbaycanlı kimliyinin dövlətçilik konsepsiyası

Müasir azərbaycanlı kimliyinin ideoloji, siyasi və institusional əsaslarının formalaşmasında Ümummilli Lider Heydər Əliyevin rolu fundamental və sistemvarıdır. Xarakter daşıyır. Onun siyasi fəaliyyətində azərbaycanlı anlayışı yalnız tarixi-etnik mənsubiyyət kontekstində deyil, müasir dövlət quruculuğunun ideoloji dayəğı, hüquqi subyekti və strateji resursu kimi dəyərləndirilmişdir. Heydər Əliyev milli kimliyi emosional-romantik çərçivədən çıxaraq rəsonal düşüncə, hüquqi legitimlik və uzunmüddətli dövlətçilik strategiyası müstəvisinə daşmışdır.

Heydər Əliyev deyirdi: "Milli ideologiya olmadan dövlət qurmaq mümkün deyil. Bizim milli ideologiyamız azərbaycanlılıqdır və bu ideologiya müstəqil dövlətimizin möhkəm təməlidir".

Bu cəhətdən Heydər Əliyevin çıxış və program xarakterli bəyanatlarının analizi göstərir ki, o, azərbaycanlılığı statik ideoloji doktrina kimi deyil, tarixi davamlılıq və müasir inkişafı uzlaşdırən dinamik konsepsiya kimi təqdim etmişdir. Onun yanaşmasına görə, azərbaycanlı kimliyi keçmişin mirası olmaqla yanaşı, müstəqil dövlətin gələcəyini formalaşdırən əsas intellektual və mənəvi resursdur. Bu baxımdan azərbaycanlılıq ideologiyası milli yaddaşın qorunması ilə yanaşı, müasir dünyaya inteqrasiya üçün konseptual çərçivə rolunu oynamışdır.

Heydər Əliyev deyirdi: "Biz tariximizə söykənərək gələcəyimizi qurmalıyıq. Azərbaycanlılıq keçmişlə gələcək arasında ideoloji körpüdür". Ulu Öndər bu mənada müxtəlif dövrlərdə etdiyi çıxışlarında milli kimliyin yalnız mədəni atributlar toplusu kimi yox, dövlət qarşısında məsuliyyət daşıyan vətəndaşlıq şüuru kimi dərk edilməsinin vacibliyini xüsusi vurğulamışdır. Onun fikirlərinə azərbaycanlı olmaq dövlət müstəqilliyinə sadəliq, hüquqi normalara hörmət, ictimai nizamın qorunması və milli maraqların müdafiəsində fəal mövqe tutmaqla birbaşa əlaqələndirilmişdir. Bu yanaşma milli kimliyi passiv identifikasiyası formısından çıxaraq aktiv siyasi mövqeyə çevirmişdir.

Heydər Əliyev belə hesab edirdi ki, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşı olmaq təkcə hüquq deyil, eyni zamanda dövlət qarşısında böyük məsuliyyətdir.

Bu cəhətdən Ulu Öndərin ideoloji xəttində azərbaycanlılıq aşağıdakı əsas prinsiplər üzərində qurulmuşdur:

- * milli-mənəvi dəyərlərin qorunması ilə yanaşı, dünyəvi dövlət modelinin möhkəmləndirilməsi;
- * tarixi irsə sədaqətlə yanaşı, müasir siyasi və iqtisadi inkişaf strategiyasının həyata keçirilməsi;
- * milli həmrəyliyin gücləndirilməsi

məsi ilə yanaşı, bütün vətəndaşların hüquq bərabərliyinin təmin edilməsi;

- * etnik və dini müxtəlifliyin qorunması ilə yanaşı, vahid siyasi millət anlayışının formalaşdırılması.

Heydər Əliyev bəyan etmişdir ki, Azərbaycan çoxmillətli dövlətdir və bu, bizim sərvətimizdir. Hamımızı birləşdirən vahid anlayış azərbaycanlılıqdır.

Bu prinsiplər Ulu Öndərin həm sovet dövründə milli-mədəni identikliyin qorunması istiqamətində aparıldığı siyasətdə, həm də müstəqillik mərhələsində dövlət quruculuğu proseslərində ardıcıl şəkildə müşahidə olunur. Xüsusilə müstəqillik illərində etdiyi çıxışlarda o, azərbaycanlı kimliyini müstəqil dövlətin ideoloji dayəğı kimi təqdim etmiş, milli birliliyin və daxili sabitliyin məhz bu konsepsiya üzərində təmin oluna biləcəyini əsaslandırmışdır.

Heydər Əliyev Azərbaycan xalqı qarşısında belə bir vəzifə qoymuşdur: "Müstəqilliyimizi qorumağın yeganə yolu milli birliliyimizi möhkəmləndirməkdir".

Ulu Öndərin dövlətçilik təcrübəsində azərbaycanlı kimliyi hüquqi dövlət və güclü institutlar anlayışı ilə özvi şəkildə əlaqələndirilmişdir. Onun siyasətində milli kimlik populist rətorika vasitəsi kimi deyil, konstitusional dəyərlər, qanunun aliliyi və idarəetmə məsuliyyəti ilə möhkəmləndirilmiş ideoloji sistem kimi formalaşdırılmışdır. Bu yanaşma azərbaycanlı anlayışını yalnız mənəvi identifikasiya kateqoriyası olmaqla yanaşı, dövlət qarşısında öhdəlik daşıyan hüquqi subyekti səviyyəsinə yüksəlmişdir.

Heydər Əliyevin siyasi-ideoloji baxışlarına görə, "Hüquqi dövlət qurmaq üçün hər bir vətəndaş qanuna hörmət etməyi özünün daxili ehtiyacı hesab etməlidir".

Bir araşdırmaçı ziyalı baxımdan qiymətləndirdikdə, Heydər Əliyevin əsas tarixi nailiyyətlərindən biri azərbaycanlı kimliyini etnik dar çərçivədən çıxaraq siyasi millət konsepsiyasına transformasiya etməsi olmuşdur. Onun çıxış və fəaliyyətlərində azərbaycanlı olmaq dövlət sədaqət, diqlik, hüquqi normalara hörmət, ictimai nizamın qorunması və milli maraqların müdafiəsində fəal mövqe tutmaqla birbaşa əlaqələndirilmişdir. Bu yanaşma milli kimliyi passiv identifikasiyası formısından çıxaraq aktiv siyasi mövqeyə çevirmişdir.

Heydər Əliyev Azərbaycan xalqına və bütün dünyaya xitabən bəyan etmişdir: "Mən fəxr edirəm ki, azərbaycanlıyam və hesab edirəm ki, hər bir azərbaycanlı bu hissi yaşamalıdır".

İlham Əliyev dövründə "Qürrulu azərbaycanlı" modelinin formalaşması

Prezident İlham Əliyevin siyasi fəaliyyəti Heydər Əliyev tərəfindən formalaşdırılmış dövlətçilik məktəbinin ideoloji və institusional əsasları

üzərində inkişaf edən müasir mərhələ kimi qiymətləndirilə bilər. Bu çərçivədə milli kimlik anlayışı tarixi yaddaşla söykənən, lakin müasir qlobal reallıqlara uyğun şəkildə yenilənən vətəndaş modeli kimi təqdim olunur. İlham Əliyevin rəhbərliyi dövründə azərbaycanlı olmaq yalnız mənəvi-mədəni mənsubiyyət deyil, eyni zamanda dövlətə bağlılıq, hüquqi məsuliyyət və qlobal miqyasda milli maraqları təmsil etmək bacarığı ilə xarakterizə olunan kompleks kimlik formasına çevrilmişdir.

Bu mərhələdə müasir azərbaycanlı modeli güclü dövlətçilik şüuru əsasında formalaşdırılır. Prezident İlham Əliyevin siyasi diskursunda dövlətin gücü və vətəndaşın qürrulu qarşılıqlı əsilliq prinsipi üzərində qurulur. Dövlətin beynəlxalq mövqeyinin möhkəmlənməsi və iqtisadi-siyasi sabitliyin təmin olunması azərbaycanlı kimliyində özünəinam, milli qürru və məsuliyyət hissini gücləndirən əsas amillər kimi çıxış edir. Bu yanaşma milli kimliyi passiv identifikasiya səviyyəsindən çıxaraq fəal vətəndaşlıq mövqeyinə yüksəlmişdir.

İlham Əliyevə görə, "Biz elə bir dövlət qurmuşuq ki, hər bir Azərbaycan vətəndaşı onunla fəxr edə bilər".

Müasir azərbaycanlı modelinin mühüm komponentlərindən biri milli maraqların beynəlxalq müstəvidə müdafiə olunması bacarığıdır. İlham Əliyevin rəhbərliyi altında Azərbaycan global enerji təhlükəsizliyi, nəqliyyat-logistika marşrutları və regional sabitlik məsələlərində fəal aktora çevrilmişdir. Bu proseslər azərbaycanlı kimliyini regional çərçivədən çıxaraq qlobal məsuliyyət daşıyan vətəndaş modelinə transformasiya etmişdir. Azərbaycanlı olmaq bu kontekstdə dövlətin geosiyasi rolunu dərk etmək və onu beynəlxalq platformalarda ləyaqətlə təmsil etmək anlamı qazanmışdır.

İlham Əliyev belə hesab edir ki, Azərbaycan bu gün beynəlxalq aləmdə söz sahibi olan ölkələrdən biridir. Texnologiya və intellektual inkişaf müasir azərbaycanlı modelinin ayrılmaz hissəsi kimi çıxış edir. Prezident İlham Əliyevin siyasətində insan kapitalının gücləndirilməsi, təhsilin və innovasiyanın prioritetləşdirilməsi milli kimliyin müasir məzmunla zənginləşdirilməsinə xidmət edir. Bu yanaşma azərbaycanlı anlayışını yalnız tarixi keçmişlə bağlılıq üzərində deyil, gələcəyə yönəlmis bilik və bacarıqlar üzərində formalaşdırır. Beləliklə, müasir azərbaycanlı rəqəbatədavamlı, çevik və global çağırışlara hazır vətəndaş kimi dəyərləndirilir.

Xüsusilə Vətən müharibəsindən sonra formalaşan yeni reallıqlar müasir azərbaycanlı kimliyinə keyfiyyətə yeni məzmun qazandırmışdır. Qələbə faktorunu milli kimlik anlayışını qalib xalq psixologiyası, tarixi ədalətin bərpası və milli ləyaqət hissi ilə zənginləşdirmişdir. Bu mərhələdə azərbaycanlı olmaq təkcə mənsubiyyət deyil, eyni zamanda öldə edilmiş qələbənin qorunması, sülhün təmin olunması və postmüharibə quruculuq proseslərində

fəal iştirak etmək kimi tarixi məsuliyyət də ifadə edir.

İlham Əliyev bəyan etmişdir: "Biz qalib xalqıq və bu qələbəni qorumaq hər birimizin borcudur".

Fəxrlə deyə bilərik ki, Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi dövründə formalaşan müasir və qürrulu azərbaycanlı modeli milli dövlətçiliyin güclənməsi, beynəlxalq mövqelərin möhkəmlənməsi və cəmiyyətin intellektual potensialının artması ilə paralel inkişaf etmişdir. Bu model tarixi yaddaşla müasir inkişaf arasında tarazlıq yaradan, milli qürrulu məsuliyyətlə uzlaşdırən və gələcək nəsillərə davamlı dövlətçilik düşüncəsi ötürən konseptual vətəndaş tipini ifadə edir.

Qlobal dünyada azərbaycanlı olmağın yeni parametrləri

Müasir milli kimlik nəzəriyyələrində "qalib xalq" anlayışı yalnız hərbi və ya siyasi uğurun nəticəsi kimi de-

namika milli kimliyi statik anlayışdan çıxaraq, davamlı inkişaf və özünüyeni-ləmə potensialına malik ideoloji konstruksiyaya çevirir. Ərazilərin bərpası, sosial-iqtisadi reinteqrasiya və mədəni irsin dirçəldilməsi milli kimliyi yaradıci və inkişafyönülməz məzmunla zənginləşdirir. Bu proses müasir milli kimliyin gələcək nəsillərə ötürülən yalnız tarixi yaddaş deyil, həm də davamlı inkişaf və dövlətçilik məsuliyyəti kimi formalaşmasını təmin edir.

Belə nəticəyə gəlmək olar ki, "qalib xalq" anlayışı Azərbaycan modeli prizmasında müasir milli kimliyin formalaşmasında psixoloji, siyasi və ideoloji baxımdan həlledici rol oynayır. Bu anlayış milli qürrulu məsuliyyətə, tarixi ədalətə hüquqi davranışla, kollektiv özünəinamı isə uzunmüddətli inkişaf strategiyası ilə uzlaşdırən konseptual çərçivə yaradır. Beləliklə, qalib xalq statusu müasir milli kimliyin nəticəsi olmaqla kifayətlənmir, eyni zamanda onun davamlı inkişafını təmin edən əsas ideoloji və praktik resursu kimi çıxış edir. Beləliklə, müasir azərbaycanlı olmaq tarixi yaddaş, milli-mənəvi dəyərlər və dövlətçilik şüurunun sintezini ifadə edir. Bu anlayış yalnız etnik mənsubiyyətə məhdudlaşmışır, siyasi məsuliyyət, hüquqi şüur, milli maraqlara sədaqət və qlobal arenada fəal vətəndaş mövqeyi kimi əsas komponentləri birləşdirir.

Heydər Əliyevin formalaşdırıldığı milli ideoloji təməl və İlham Əliyevin onu çağdaş çağırışlara uyğun inkişaf etdirməsi nəticəsində azərbaycanlı kimliyi statik anlayışdan çıxaraq strateji və dinamik milli konsepsiyaya çevrilmişdir. Bu gün azərbaycanlı olmaq güclü dövlətə mənsub olmaqla yanaşı, həm də dövlətin gələcəyini formalaşdırən, onun regional və qlobal mövqeyini gücləndirən aktiv subyektlə olmaq deməkdir.

Müasir azərbaycanlı modeli həm milli kimliyin qorunmasını, həm də ölkənin beynəlxalq nüfuzunun artırılmasını, strateji tərəfdaşlıqların yaradılmasını və qlobal proseslərdə fəal iştirakını təmin edir. Bu yanaşma gələcək nəsilləri inkişaf, dövlətçilik məsuliyyəti və yeni uğurlara çağıran ideoloji və praktik çərçivə rolunu oynayır. Məhz bu konseptual çərçivədə Qərbi Azərbaycana qayıdış ideyası müasir azərbaycanlı kimliyinin tarixsiyasi bütövlüyünü tamamlayan fundamental istiqamət kimi meydana çıxır; bu ideya kollektiv yaddaşın bərpası ilə yanaşı, milli kimliyin zorla qoparılmış tarixi-coğrafi qatının hüquqi, siyasi və diplomatik müstəvidə yenidən milli şüura inteqrasiyasını ifadə edir. Qərbi Azərbaycana qayıdış müasir azərbaycanlı modelində emosional çağırışdan daha çox beynəlxalq hüquqa əsaslanan uzunmüddətli dövlətçilik strategiyasının tərkib hissəsi kimi dərk olunur və qalib xalq statusu, hüquqi şüur və tarixi məsuliyyət anlayışları ilə uzlaşaraq gələcək nəsillər üçün inkişaf, milli davamlılıq və yeni tarixi nailiyyətlərə yönəlmis vahid ideoloji xətt formalaşdırır.

Bununla yanaşı, müasir azərbaycanlı kimliyinin inkişafında türk dünyası ilə əlaqələr strateji əhəmiyyət kəşb edir. Azərbaycanlı kimliyi yalnız daxili milli inkişaf çərçivəsində deyil, türk dövlətləri ilə mədəni, siyasi və iqtisadi əməkdaşlıq müstəvisində də özünü təsdiqləyir. Bu əlaqələr türk dünyasının ortaq tarixi kökləri, dil və mədəni irs üzərində qurularaq müasir dövlətçilik və regional liderlik imkanlarını genişləndirir. Türk dövlətləri ilə sıx inteqrasiya azərbaycanlı kimliyinə həm qlobal miqyasda nüfuz, həm də müstəqil dövlətin strateji mövqeyinin gücləndirilməsi imkanını təqdim edir və milli kimliyin yalnız tarixi yaddaşla deyil, eyni zamanda geniş türk məkanında fəal siyasi və mədəni iştirakla da tamamlandığını göstərir. Bu yanaşma gələcək nəsillər üçün həm milli birliliyi, həm də türk dünyası ilə ortaq inkişaf perspektivlərini təmin edən ideoloji və praktik çərçivə yaradır.

Bütün bu ideoloji, siyasi və mədəni koordinatlar kontekstində formalaşan müasir azərbaycanlı kimliyi gələcək nəsillər üçün möhkəm mənəvi-siyasi dayaqdır.

Tarixi yaddaşla söykənən, hüquqi şüur və dövlətçilik məsuliyyəti ilə tamamlanan bu kimlik modeli yeni nəsillərdə milli özünüdərkini daha da dərinləşəcəyinə, azərbaycanlı kimliyinin regional və qlobal miqyasda güclənərək davamlı inkişaf xətti üzrə möhkəmlənəcəyinə əsaslı inam formalaşdırır. Bu inam tarixi keçmişin qorunması ilə məhdudlaşmışır, həm də milli gələcəyin məqsədyönlü şəkildə qurulmasına xidmət edən strateji dövlətçilik düşüncəsinin nəsilədən-nəslə ötürülməsinə təsdiqləyir.

Sadiq QURBANOV,
Milli Məclisin Təbii ehtiyatlar, energetika və ekologiya komitəsinin sədri

